

ГУМАНІСТИЧНИЙ ЗМІСТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ОРІЄНТИР ДЛЯ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бочарова Н. В.

ВСТУП

Після набуття Україною статусу офіційного кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року активізувалось наша співпраця по багатьох напрямках, в тому числі у сфері цифрової трансформації та розбудови інформаційного суспільства. 5 вересня 2022 року Євросоюз та Україна в рамках Ради асоціації Україна-ЄС у Брюсселі підписали угоду про приєднання України до проекту «Цифрова Європа», загальний бюджет якої на період з 2021–2027 років. складає 7,5 млрд євро. Укладена угода відкриває українським компаніям та держорганам доступ до таких програм «Цифрової Європи», як високопродуктивний комп'ютер, штучний інтелект, дані та хмарні послуги, цифрові навички, використання цифрових технологій в економіці та суспільстві. Ця Угода, як йдеться у офіційному повідомленні, «наближає нас до цифрового безвізу з ЄС».

У зв'язку з цими подіями актуалізується питання вивчення досвіду Європейського Союзу у створенні сучасної правової бази цифровізації та цифрової трансформації, з'ясування світоглядних та наукових підходів до побудови інформаційного суспільства.

В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій проблеми правового регулювання інтернету набувають особливої актуальності. Загальноновизнано, що інтернет являє собою одночасно технічну і соціальну систему, побудовану на взаємодії і спілкуванні людей. Межі використання інтернету постійно розширюються і у поняття «інтернет майбутнього» входить, крім нинішнього Інтернету людей (Internet of People, IoP), ще й Інтернет речей (Internet of Things, IoT), Інтернет медіаконтенту (Internet of Media, IoM), Інтернет сервісів (Internet of Services, IoS). Запровадження комп'ютерів та нових інформаційних технологій у всі сфери життя суспільства – від економіки, політики, культури до повсякденного спілкування людей викликає докорінні зміни суспільства, його цифрову трансформацію.

В останні роки в усьому світі, на думку вчених, простежується «каскад цифрового регулювання», яке матиме вирішальне значення для розвитку цифровізації соціуму протягом багатьох років і десятиліть¹. Уряди,

¹ Mitrou L. (2017). The General Data Protection Regulation: A Law for the Digital Age?. In: Synodinou, TE., Jougoux, P., Markou, C., Prastitou, T. (eds) *EU Internet Law*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-64955-9_2
URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-64955-9_2

технологічні компанії та цифрові громадяни (користувачі інтернету, які відповідально і етично використовують цифрові технології) роблять важливий вибір, який сформує майбутній дух цифрового суспільства та визначить суть цифрової економіки. В роботі американської дослідниці А. Бредфорд «Цифрові імперії: глобальна битва за регулювання технологій»² визначені три протилежні регуляторні підходи до цифрової економіки: американська ринкова модель регулювання, китайська модель державного регулювання та європейська нормативна модель, орієнтована на правах людини. Саме європейська регуляторна модель, орієнтована на праволюдний підхід, як вважає авторка, швидше за все, переважатиме над американською моделлю, керованою ринком, у демократичному світі, тоді як китайська модель регулювання обмежить здатність ЄС закріплювати свої норми та цінності за межами демократичного світу. Боротьба за утвердження глобального впливу європейської моделі буде по суті битвою за долю ліберальної демократії.

1. Передумови формування гуманістичного підходу ЄС до регулювання цифрового середовища

Становлення праволюдного підходу до регулювання інтернет-відносин в ЄС пов'язують з Директивою 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 жовтня 1995 року³ про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та про вільний рух таких даних.

У 2012 р. в рамках своєї ініціативи «Цифровий порядок денний для Європи» Європейська комісія опублікувала *Кодекс прав ЄС в Інтернеті* («Кодекс»), призначений для навчання громадян їхнім основним правам під час підключення та використання Інтернету. Кодекс не вводить нових правил, а натомість компілює та узагальнює права та принципи, закріплені в чинному законодавстві ЄС стосовно прав споживачів⁴.

З розвитком інформаційних технологій визначилися тренди дегуманізації у сферах комунікаційної та інтелектуальної діяльності, управління, бізнесу, творчості, пов'язаних з використанням інтернету. На цьому тлі з'являються ідейні та суспільні рухи, насамперед так званих трансгуманізму та постгуманізму, засновані на заміщенні антропоцентризму техно- або космоцентризмом, які позиціонували себе як новітні, пов'язані з цифровізацією форми гуманізму. Але по суті вони пропонували суспільству різні

² Bradford A. Digital Empires The Global Battle to Regulate Technology. Oxford: Oxford university press, 2023. 608 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197649268.003.0001>

³ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. Official Journal L 281, 23/11/1995 P. 0031–0050. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31995L0046>

⁴ European Commission, *Code of EU online rights*, Publications Office, 2012. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2759/8899>

форми структурної дегуманізації, оскільки базувалися на відмові від врахування соціальних, культурних, духовних факторів існування людини як соціальної істоти. Технології, на думку теоретиків дегуманізації, обумовили нівелювання ідеї людини, яка стає повністю залежною від техніки. У майбутньому це призведе до появи кіборга – постлюдини, яка виникне в результаті злиття людини і машини⁵.

Подібні трактовки зв'язку людей і технологій поставили питання про необхідність гуманістичного повороту в суспільній свідомості і соціальних науках щодо ролі людей і людського фактору у використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

З початку ХХІ століття з'являється нове покоління мислителів, яких називали технологічними і критичними гуманістами⁶. Саме їх зусиллями була сформована *концепція цифрового гуманізму*, яка набуває все більшої популярності. Автори, які використовують цей термін, стверджують про дружній до людини і орієнтований на людину підхід до цифрових технологій і суспільства, багато в чому натхненний гуманізмом епохи Відродження та Просвітництва. Вони запропонували узгодити технологію з людськими цінностями та поставили під сумнів погляди на технологію та технологічну практику, які ризикують принести в жертву людей, людський розум, людські навички та творчість, а також людські цінності заради технологічного прогресу та інноваційності⁷.

Таким чином можна констатувати, що цифровий гуманізм – це нова сфера, яка розглядає етичні, соціальні, емоційні та політичні наслідки цифрових технологій для людського життя. Різні та різноманітні філософські підходи та інституції використовують цей термін або посилаються на оцінку людського виміру у відносинах з технологією. Серед них документи: просвітницький підхід *Віденського маніфесту*, *Римський заклик до етики ітучного інтелекту*, *Маніфест OnLife* і *Collège des Bernardins, Humanity 2.0*⁸.

Серед перелічених документів найбільше значення для ЄС мав *Віденський маніфест про цифровий гуманізм*⁹. Створений та оприлюднений у 2019 р., він був підписаний понад 1000 провідних фахівців з усього світу і викладає мотивацію та цілі *Ініціативи цифрового гуманізму*.

⁵ Braidotti R. The Posthuman. URL: <https://www.wiley.com/en-us/The+Posthuman-p-9780745669960>

⁶ Fuchs C. Digital humanism: A philosophy for 21st century digital society. Publisher Emerald Group Publishing Limited, 2022. URL: <https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/978180382419>

⁷ Coeckelbergh M. What is digital humanism? A conceptual analysis and an argument for a more critical and political digital (post)humanism. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666659623000161#bbib0006>

⁸ FRONTIERS IN DIGITAL HUMANISM. *Journal of Responsible Technology*. 19 December 2023. *Open Acces*. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-responsible-technology/special-issue/106S7Z0TKCS>

⁹ Vienna Manifest on Digital Humanism. URL: <https://galileocommission.org/vienna-manifesto-on-digital-humanism/>

У документі проголошуються наступні основні принципи:

- Цифрові технології повинні бути розроблені для сприяння демократії та інклюзії.
- Конфіденційність і свобода слова є основними цінностями демократії і повинні бути в центрі нашої діяльності.
- Повинні бути встановлені ефективні положення, правила та закони, засновані на широкому громадському дискусії.
- Регулятори повинні втручатися в технологічні монополії.
- Рішення з наслідками, які потенційно можуть вплинути на індивідуальні чи колективні права людини, повинні й надалі прийматися людьми.
- Наукові підходи, що поєднують різні дисципліни, є необхідною умовою для вирішення майбутніх викликів.
- Університети є місцем, де виробляються нові знання та культивується критичне мислення.
- Академічні та промислові дослідники повинні відкрито спілкуватися з широким суспільством і обмірковувати свої підходи. Це має бути вбудовано в практику виробництва нових знань і технологій, водночас захищаючи свободу думки та науки.
- Практики повсюди повинні визнати свою спільну відповідальність за вплив інформаційних технологій. Вони повинні розуміти, що жодна технологія не є нейтральною, і бути усвідомленими, щоб побачити як потенційні переваги, так і можливі недоліки.
- Потрібне бачення нових навчальних програм, що поєднують знання з гуманітарних, соціальних та інженерних наук.
- Навчання інформатиці та її впливу на суспільство має починатися якомога раніше. Студенти повинні навчитися поєднувати навички інформаційних технологій із усвідомленням етичних і суспільних питань, які поставлені на карту.

2. Визначення методологічних підходів до правового регулювання цифровізації в міністерських деклараціях ЄС

Концептуальне оформлення праволюдного підходу до правового регулювання цифровізації в ЄС пов'язано з прийняттям власних документів (так званих міністерських декларацій – підписувалися на рівні профільних міністрів країн-членів), які визначали методологічні підходи до створення законодавства. Так, *Таллінська декларація про електронний уряд від 6 жовтня 2017 р.* містила нове політичне зобов'язання на рівні ЄС щодо забезпечення високоякісних, *орієнтованих на користувача цифрових державних послуг для громадян і безперебійних транскордонних державних послуг для бізнесу.* Надання ефективних та безпечних цифрових публічних послуг мало полегшити життя громадян і компаній¹⁰.

¹⁰ Ministerial Declaration on eGovernment – the Tallinn Declaration. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/ministerial-declaration-egovernment-tallinn-declaration>

Згідно з *Лісабонською декларацією – цифрова демократія з метою* від 1 червня 2021 року визначалась нова парадигма цифрового переходу в ЄС. Проголошувалось застосування «європейського способу ведення бізнесу» як всесвітньо визнаної ціннісної пропозиції та унікальної конкурентної переваги, яка підвищує стандарти завдяки «збалансуванню технологічного розвитку з повагою до етичних принципів і заохоченням прав людини»¹¹.

Продовженням успіху *Таллінської декларації про електронний уряд* стала *Берлінська декларація про цифрове суспільство та цифровий уряд на основі цінностей* від 9 грудня 2020 р. Декларація підтверджувала тверду відданість європейських лідерів основним правам і європейським цінностям. Серед 7 ключових принципів, пов'язаних з напрямками політики на національному та європейському рівнях, зазначалися:

- Обґрунтованість і повага основних прав і демократичних цінностей у цифровій сфері;

- Соціальна участь і цифрове залучення для формування цифрового світу;

- Розширення можливостей і цифрова грамотність, що дозволяє всім громадянам брати участь у цифровій сфері;

- Довіра та безпека у цифрових урядових взаємодіях, що дозволяє кожному безпечно орієнтуватися в цифровому світі, автентифікуватися та бути цифровим визнаним у межах ЄС;

- Цифровий суверенітет і взаємодію, як ключ до забезпечення здатності громадян і державних адміністрацій приймати рішення та діяти самостійно в цифровому світі;

- Системи, орієнтовані на людину, та інноваційні технології в державному секторі, зміцнення його піонерської ролі в дослідженні безпечного та надійного дизайну технологій;

- Стійке та стійке цифрове суспільство, яке зберігає наші природні основи життя відповідно до Зеленої угоди та використовує цифрові технології для підвищення стійкості наших систем охорони здоров'я¹².

Використане у даному документі поняття «європейські цінності» у подальшому активно ретранслювалося правниками, політиками, представниками громадянського суспільства для характеристики базових основ європейського підходу до регулювання цифрового переходу. У зв'язку з цим постає питання правового визначення даного терміно-поняття. На офіційному веб сайті Європейського Союзу зазначено, що «цінності ЄС викладені в статті 2 *Лісабонського договору* та *Хартії ЄС про основні права*». Пропонується наступний перелік:

¹¹ Lisbon Declaration – Digital Democracy with a Purpose. URL: <https://www.lisbondeclaration.eu/>.

¹² Berlin Declaration on Digital Society and Value-based Digital Government. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/201208_eu2020_berlin_declaration_on_digital_society_and_value-based_digital_government_E9E638C7-008B-32ED-459295F98F5F7620_75984.pdf

Людська гідність

Гідність людини недоторкана. Її необхідно поважати, захищати та встановлювати як реальну основу основних прав.

Свобода

Свобода пересування дає громадянам право вільно пересуватися та проживати в межах Союзу. Індивідуальні свободи, такі як повага до приватного життя, свобода думки, релігії, зібрань, вираження поглядів та інформації, захищені Хартією ЄС про основні права.

Демократія

Функціонування ЄС базується на представницькій демократії. Європейський громадянин автоматично користується політичними правами. Кожен повнолітній громадянин ЄС має право висуватися кандидатом і голосувати на виборах до Європейського парламенту. Громадяни ЄС мають право висуватися як кандидат і голосувати в країні свого проживання або в країні свого походження.

Рівність

Рівність – це рівні права всіх громадян перед законом. Принцип рівності між жінками та чоловіками лежить в основі всієї європейської політики та є основою європейської інтеграції. Це стосується всіх сфер. Принцип рівної оплати за рівну працю став частиною Римської угоди 1957 року.

Верховенство права

ЄС заснований на верховенстві права. Усе, що створює ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами ЄС. Закон і справедливість підтримує незалежний суд.

За відсутності чіткої нормативної дефініції ці визначення слугують орієнтиром для розкриття змісту широко застосованого в ЄС поняття.

3. Стратегія цифрової трансформації в «Цифровому компасі» ЄС

Важливе значення для регулювання процесів цифрової трансформації ЄС мав документ стратегічної спрямованості *Цифровий компас: європейський шлях до цифрового десятиліття*, який визначав напрямки цифровізації до 2030 р.¹³

Методологічною засадою процесів цифрової трансформації були названі «цифрові права та принципи для європейців». Права та цінності ЄС є основою людиноцентричного підходу ЄС до цифрових технологій. Вони повинні повністю відобразитися в онлайн-просторі, як і в реальному світі. Комісії пропонувалося розробити структуру цифрових принципів, таких як доступ до високоякісного зв'язку, достатніх цифрових навичок, державних послуг, справедливих і недискримінаційних онлайн-послуг і, загалом, для забезпечення однакових прав які застосовуються офлайн, можуть повністю бути реалізовані онлайн. Ці принципи мали обговорюватися під час

¹³ Communication: “2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade”. URL: https://commission.europa.eu/document/e2aa7a8e-f3d1-45_d6-a115-bab5177f2_dc2_en?prefLang=ru

широких суспільних дебатів і можуть бути закріплені в урочистій міжінституційній декларації між Європейським Парламентом, Радою та Комісією. Вони будуть спиратися на *Європейський стовп соціальних прав*¹⁴ і доповнюватиме його. Комісія пропонувала відстежувати в щорічному *Євробарометрі*, чи вважають європейці, що їхні цифрові права покращуються. Оскільки цифрова трансформація створює глобальні виклики, ЄС працюватиме над просуванням свого позитивного та орієнтованого на людину цифрового порядку денного в рамках міжнародних організацій і через міцні міжнародні цифрові партнерства.

Восени 2021 р. *Цифровий компас* був конкретизован у політичній програмі *Шлях до цифрового десятиліття*. Програма спрямована на забезпечення того, щоб Європейський Союз досягнув своїх цілей та завдань із цифрової трансформації суспільства та економіки відповідно до цінностей ЄС, зміцнюючи цифрове лідерство ЄС та просуваючи орієнтовану на людину, інклюзивну та стійку цифрову політику, що розширює можливості громадян та бізнесу¹⁵.

Політична програма Цифрового десятиліття до 2030 року встановлює щорічний цикл співпраці для досягнення спільних цілей і завдань. Ця структура управління базується на щорічному механізмі співпраці за участю Комісії та держав-членів. Механізм співпраці складається зі структурованої, прозорої та спільної системи моніторингу на основі Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) для вимірювання прогресу в досягненні кожної з цілей до 2030 року. Запланована підготовка щорічних звітів, у яких Комісія оцінює прогрес і дає рекомендації щодо дій. Кожні два роки готуються скориговані стратегічні дорожні карти Цифрового десятиліття, в яких держави-члени окреслюють прийняті або заплановані дії для досягнення цілей до 2030 року.

Комісія розробила так звані траєкторії на рівні ЄС. Базові траєкторії окреслюють, як ЄС розвиватиметься відповідно до поточних тенденцій, а прогнозовані траєкторії окреслюють шлях, яким має йти щорічний прогрес для досягнення цілей до 2030 року. Різниця між прогнозованими тенденціями та ідеальним шляхом дозволить Комісії відслідковувати розрив у необхідних зусиллях (to monitor the gap in the effort needed.).

Комісія перегляне цільові показники до 2026 року, щоб проаналізувати технологічні, економічні та соціальні зміни.

Щоб досягти цифрових цілей і цілей, Європейська Комісія прискорить і сприятиме запуску багатонаціональних проєктів, великомасштабних проєктів, які жодна держава-член не може розробити самостійно.

¹⁴ The European Pillar of Social Rights. URL: <https://www.eurohealthnet.eu/publication/the-european-pillar-of-social-rights-a-key-vehicle-to-improving-health-for-all/?gclid=Cj0KCQjAnrOtBhDIARsAFsSe51Zi-9F2PIu5g8UwbDHx>

¹⁵ Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the 2030 Policy Programme “Path to the Digital Decade” COM/2021/574 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0574>

Ці проекти можуть:

- поєднати інвестиції з бюджету ЄС, у тому числі з Фонду відновлення та стійкості, держав-членів та приватного сектору;
- усунути прогалини у визначених критичних можливостях ЄС;
- підтримувати принципи взаємопов'язаного, сумісного та безпечного єдиного цифрового ринку.

Комісія визначила початковий список багатонаціональних проєктів. Цей список включає сфери для інвестицій, такі як інфраструктура даних, процесори з низьким енергоспоживанням, зв'язок 5G, високопродуктивні обчислення, безпечний квантовий зв'язок, державне управління, блокчейн, центри цифрових інновацій, цифрові навички та кібербезпека.

Гуманістичний зміст цифрової стратегії ЄС на практиці проявився у відношенні до України після початку війни 24 лютого 2022 р.

У вересні 2022 року Європейська комісія підписала угоду про приєднання України до програми «Цифрова Європа». Українські підприємства, організації та державні органи зможуть отримати вигоду від фінансування та підтримки програми в таких сферах, як суперкомп'ютери, штучний інтелект та цифрові навички. Вони також зможуть брати участь у Центрах цифрових інновацій – центрах єдиного вікна, які допомагають компаніям динамічно реагувати на цифрові виклики та ставати більш конкурентоспроможними.

Генеральний директорат Європейської комісії з комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CNECT) підтримує Україну та українців за допомогою різноманітних заходів. Основна мета цієї роботи – відновити інфраструктуру підключення та забезпечити продовження діяльності підприємств. Це підтримує більш широкую роботу Європейської комісії у боротьбі з військовою агресією Росії. На думку керівників ЄС, важливо, щоб біженці, які тікають з України, мали доступ до доступного зв'язку, щоб підтримувати зв'язок із родиною та друзями та дізнаватися найновішу інформацію. Єврокомісія та Європарламент допомогли скоординувати кроки для забезпечення цього з операторами зв'язку з ЄС та України. Вони опублікували заяву, в якій окреслили скоординовані зусилля для забезпечення та стабілізації доступного або безкоштовного роумінгу та міжнародних дзвінків між ЄС та Україною. Хоча початкова угода була лише на 3 місяці, Комісія закликала телекомунікаційних операторів в ЄС та Україні продовжити свою угоду.

За ініціативою ЄС стартував діджитал-технічний хаб для пожертвувань обладнання в Україні. Базований у Словаччині хаб зменшить бюрократичну тяганину на кордоні для компаній, що дарують обладнання. Учасники також погодилися запропонувати координацію технічної підтримки на рівні ЄС.

Єврокомісія також запустила EUTech4Ukraine Futurium Community. Ця спільнота має на меті об'єднати зацікавлених сторін, заохотити до дискусій та поділитися інформацією про нові заходи підтримки українських біженців, компаній та уряду в цифровій сфері.

4. Декларація про цифрові права та принципи цифрового десятиліття – основоположний документ цифрової стратегії ЄС

На виконання завдань *Цифрового компасу* Єврокомісія у січні 2022 р. запропонувала узгодити і прийняти в якості основоположного документу ЄС *Декларацію про цифрові права та принципи цифрового десятиліття*¹⁶. До документу додавалися експертні висновки стейкхолдерів¹⁷ і були заплановані суспільні обговорення протягом 2022 р., які показали широку підтримку громадянами спільного європейського бачення цифрових прав та принципів. 82% респондентів відповіли позитивно на питання про необхідність *Декларації цифрових прав*.

Необхідність узагальнюючого документу щодо визначення прав людини в умовах цифровізації підтримала наукова спільнота та провідні політики ЄС. В якості приклада можна згадати резонансний документ *«На шляху до Хартії цифрових прав ЄС: відкритий лист до президентів Європейської комісії, Європейської ради та Європейського парламенту»*, підписаний відомими депутатами Європарламенту. Підтриманий багатьма європейськими інтелектуалами, він пропонував такі концептуальні підходи до визначення змісту законодавства про цифрові права:

1. ЄС потрібний оновлений суспільний договір для цифрової доби. Його громадянам потрібна цифрова економіка, заснована на правилах і принципах, необхідних для вільного, інклюзивного і справедливого цифрового суспільства. Важливе значення мають політичні декларації, які визначають керівні принципи. Проте їм не вистачає реальних цифрових прав, за які можна боротися та відстоювати. Належна Хартія, яка визначає ці права, спрямовуватиме законодавчу роботу ЄС у міру розвитку цифрової трансформації.

2. Настав час подати Європейську хартію цифрових прав. Статут має виходити за межі простого викладу загальних принципів. Скоріше він має оновити права ЄС у цифрову епоху. Є перспективні приклади того, як це могло б виглядати. На початку 2021 року під головуванням Португалії було підписано Лісабонську декларацію про цифрові права. Пізніше в липні того

¹⁶ Communication from the Commission to the European Parliament and Council on establishing a European declaration on Digital Rights and Principles. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-puts-forward-declaration-digital-rights-and-principles-everyone-eu>

¹⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Report on the stakeholder consultation and engagement activities Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Establishing a European Declaration on Digital rights and principles for the Digital Decade {COM(2022) 27 final. URL: [file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oANog_82705%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oANog_82705%20(1).pdf)

ж року уряд Іспанії прийняв Хартію цифрових прав, у якій було виділено 28 конкретних галузей цифрових прав.

3. Пропонована цифрова Хартія має бути призначена не лише для європейців. Ось чому ми повинні залучити громадян ЄС до роботи з викладення ідей щодо цих прав у рамках поточної Конференції з майбутнього Європи, наприклад, до роботи з визнання доступу до Інтернету як права людини ... Почути голос і думки громадян на цю тему – найкращий спосіб гарантувати створення справді європейської хартії.

15 грудня 2022 р. *Європейська декларація про цифрові права та принципи цифрового десятиліття* була підписана головами Європейської Ради, Європейського парламенту та Єврокомісії.

Декларація базується на первинному праві ЄС (*Договір про Європейський Союз, Договір про функціонування Європейського Союзу, Хартія ЄС про основні права*), прецедентному праві Суду ЄС, а також вторинному праві – законодавство ЄС про захист даних та конфіденційність .

Положення *Декларації* не мають обов'язкової юридичної сили, але вони визначатимуть політику ЄС щодо цифрової трансформації, включаючи роботу над політичною програмою цифрового десятиліття та дії ЄС на глобальному рівні. *Декларація* слугуватиме орієнтиром для політиків, юристів, компаній та інших відповідних учасників цифрової трансформації під час розробки та впровадження нових технологій. Вона має зміцнювати демократичний нагляд за цифровим суспільством і економікою на основі дотримання принципів верховенства права, ефективного правосуддя та захисту прав.

У шести главах *Декларації про цифрові права* обґрунтовані такі принципи людиноцентричного підходу:

1. Включення людей та їх прав до центру цифрової трансформації.
2. Підтримка солідарності та інклюзії.
3. Забезпечення свободи вибору в Інтернеті.
4. Сприяння участі у цифровому публічному просторі.
5. Посилення захищеності, безпеки та розширення прав та можливостей людей.
6. Сприяння стійкості цифрового майбутнього.

Оцінку реалізації цифрових принципів Єврокомісія надаватиме у щорічному звіті *Стан цифрового десятиліття*. Перший такий звіт було оприлюднено 27 вересня 2023 р.¹⁸. За результатами вивчення громадської думки встановлено, що переважна більшість (86%) європейців вважає, що співпраця між державами-членами повинна гарантувати, що цифрові технології відповідають основним правам і європейським цінностям, і що вони доступні для всіх.

На міжнародному рівні Єврокомісія була активним учасником створення і підписання 28 квітня 2022 р. *Декларації про майбутнє Інтернету*, до якої долучилися США та ще 32 країни, серед яких була Україна. У Повідомленні

¹⁸ 2023. Report on the state of the Digital Decade. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/Report20230929_Ai1lrJlev2WpY8hu8FDXtCIDfk_98641.pdf

Єврокомісії сказано, що *Декларація про майбутнє Інтернету* відповідає правам і принципам, міцно закріпленим в ЄС, і спирається на *Декларацію цифрових прав і принципів*, яку Комісія запропонувала підписати разом з Європейським парламентом і Радою Європейський Союзу¹⁹. В душі європейського ліберального підходу партнери в Декларації підтверджують, що Інтернет повинен зміцнювати основні демократичні принципи, основні свободи та права людини, як це відображено в *Загальній декларації прав людини*. Вони поділяють переконання, що Інтернет має функціонувати як єдина децентралізована мережа, де цифрові технології використовуються надійним способом, уникаючи несправедливої дискримінації між окремими особами та дозволяючи конкуренцію онлайн-платформ, а також чесну конкуренцію між підприємствами.

Оприлюднюючи цю *Декларацію*, партнери також висловили серйозну стурбованість утиском Інтернет-свободи деякими авторитарними урядами, використанням цифрових інструментів для порушення прав людини, зростаючим впливом кібератак, поширенням незаконного контенту та дезінформації та надмірною концентрацією економічної влади. Вони зобов'язуються співпрацювати для усунення цих вад і ризиків. Вони також поділяють бачення того, що цифрові технології мають потенціал для сприяння зв'язку демократії, миру, верховенства права та сталого розвитку.

Декларація про майбутнє Інтернету повністю відповідає цінностям ЄС, закріпленим у *Хартії фундаментальних прав і Принципах цифрових прав ЄС* у рамках Європейського цифрового десятиліття, а також широкому спектру цифрових політичних ініціатив, очолюваних ЄС. *Декларація* має політичний характер. Дотримання принципів, викладених у *Декларації*, не створює юридично обов'язкових наслідків для Європейського Союзу та його держав-членів і не випереджає та не обумовлює їх позицію на інших форумах.

Як зазначив Ж. Боррель, Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки, *Декларація про майбутнє Інтернету* розширює регульований законом цифровий простір, об'єднує коаліції партнерів-одномумців, які поділяють бачення цифрової трансформації, орієнтованої на людину. Це демонстрація того, що цифрова дипломатія ЄС є ефективною частиною інструментів зовнішньої політики.

Наведений приклад з міжнародною *Декларацією про майбутнє Інтернету* показує, що європейська регуляторна модель цифрової трансформації, орієнтована на праволюдний підхід, підтримується світовим співтовариством і запроваджується у світовому масштабі. Це пов'язано з так званим *Брюссельським ефектом*, який полягає у розповсюдженні правил внутрішнього регулювання ЄС на глобальному рівні²⁰.

¹⁹ EU and international partners put forward a Declaration for the Future of the Internet. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2695

²⁰ Bradford A. The Brussels Effect. How the European Union Rules the World. Columbia Law School. Faculty Publications. New York : Oxford University Press, 2020. 232 p. URL: <https://scholarship.law.columbia.edu/books/232/>

Правила регулювання цифрової сфері ЄС багатонаціональні компанії використовують як глобальні стандарти, а роль Євросоюзу як світового регулятора залишається впливовою.

ВИСНОВКИ

Дослідження специфіки виробленого у Європейському Союзі підходу до регулювання цифрового переходу свідчить, що він базується на прагненні поставити людей у центр цифрової трансформації, включає посилення на цифровий суверенітет, повагу до основних прав, верховенство права та демократію, інклюзивність, доступність, рівність, сталість, стійкість, безпеку, покращення якості життя, доступність послуг, і повагу до прав і прагнень кожного.

Цифрова трансформація має сприяти справедливому та інклюзивному суспільству та економіці в ЄС. Цього можна досягти за допомогою доступного та високошвидкісного цифрового зв'язку, освіти, навчання та навчання цифровим навичкам протягом усього життя, чесних і справедливих умов праці в цифровому середовищі та доступу кожного до ключових державних послуг у ЄС. Урядові структури повинні сприяти участі людей в цифровому громадському просторі, забезпечити кожному доступ до цифрових технологій і продуктів, а також прав на недоторканність приватного життя та на захист персональних даних.

Збереження основних цінностей ЄС в Інтернеті так само важливо, як і в реальному світі. Інклюзивна, справедлива, безпечна та стала цифрова трансформація визначена як головна мета правового забезпечення цифрового переходу. Цей досвід повинен вивчатися і враховуватися Україною на шляху євроінтеграції.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуті засадничі основи європейського підходу до регулювання цифрової трансформації і створення ідейно-теоретичної бази для правового забезпечення цифровізації суспільства у Європейському Союзі. Аналізується концепція цифрового гуманізму, яка набуває все більшої популярності, і визначає зміст і направленість політики ЄС щодо створення умов для цифрового переходу. Констатується, що цифровий гуманізм – це нова сфера, яка розглядає етичні, соціальні, емоційні та політичні наслідки цифрових технологій для людського життя. Концептуальне оформлення праволюдського підходу до регулювання цифровізації в ЄС пов'язується з прийняттям низки документів, аналіз яких дозволив визначити специфіку підходу до регулювання цифрового переходу у ЄС. Ствержується, що він базується на прагненні поставити людей у центр цифрової трансформації, включає посилення на цифровий суверенітет, повагу до основних прав, верховенство права та демократію, інклюзивність, доступність, рівність, сталість, стійкість, безпеку, покращення якості життя, доступність послуг, і повагу до прав і прагнень кожного. Наголошено, що європейська регуляторна модель цифрової трансформації, орієнтована на праволюдський підхід, підтримується світовим співтовариством і запроваджується

у світовому масштабі. Це пов'язано з так званим Брюсельським ефектом, який полягає у розповсюдженні правил внутрішнього регулювання ЄС на глобальному рівні.

Література

1. Mitrou L. (2017). The General Data Protection Regulation: A Law for the Digital Age?. In: *Synodinou, TE., Jougleux, P., Markou, C., Prastitou, T. (eds) EU Internet Law. Springer, Cham.* https://doi.org/10.1007/978-3-319-64955-9_2
URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-64955-9_2
2. Bradford A. *Digital Empires The Global Battle to Regulate Technology.* Oxford : Oxford university press, 2023. 608 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197649268.003.0001>
3. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. *Official Journal L 281* , 23/11/1995 P. 0031–0050. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31995L0046>
4. European Commission, *Code of EU online rights*, Publications Office, 2012. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2759/8899>
5. Braidotti R. *The Posthuman.* URL: <https://www.wiley.com/en-us/The+Posthuman-p-9780745669960>
6. Fuchs C. *Digital humanism: A philosophy for 21st century digital society.* Publisher Emerald Group Publishing Limited, 2022. URL: <https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/978180382419>
7. Coeckelbergh M. What is digital humanism? A conceptual analysis and an argument for a more critical and political digital (post)humanism. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666659623000161#bib0006>
8. FRONTIERS IN DIGITAL HUMANISM. *Journal of Responsible Technology. 19 December 2023. Open Acces.* URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-responsible-technology/special-issue/106S7Z0TKCS>
9. Vienna Manifest on Digital Humanism. URL: <https://galileocommission.org/vienna-manifesto-on-digital-humanism/>
10. Ministerial Declaration on eGovernment – the Tallinn Declaration. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/ministerial-declaration-egovernment-tallinn-declaration>
11. Lisbon Declaration – Digital Democracy with a Purpose. URL: <https://www.lisbondeclaration.eu/>
12. Berlin Declaration on Digital Society and Value-based Digital Government. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/201208_eu2020_berlin_declaration_on_digital_society_and_value-based_digital_government_E9E638C7-008B-32ED-459295F98F5F7620_75984.pdf
13. Communication: "2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade". URL: https://commission.europa.eu/document/e2aa7a8e-f3d1-45-d6-a115-bab5177f2dc2_en?prefLang=ru
14. The European Pillar of Social Rights. URL: <https://www.eurohealthnet.eu/publication/the-european-pillar-of-social-rights-a-key-vehicle->

to-improving-health-for-all/?gclid=Cj0KCQiAnrOtBhDIARIsAFsSe51Zi-9F2PIu5g8UwbDHx

15. Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the 2030 Policy Programme “Path to the Digital Decade” COM/2021/574 final URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0574>

16. Communication from the Commission to the European Parliament and Council on establishing a European declaration on Digital Rights and Principles. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-puts-forward-declaration-digital-rights-and-principles-everyone-eu>

17. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Report on the stakeholder consultation and engagement activities Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Establishing a European Declaration on Digital rights and principles for the Digital Decade {COM(2022) 27 final. URL: [file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oAN0g_82705%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/LNV/Downloads/SWD_2022_14_1_EN_autre_document_travail_service_part1_Ojw9QnN1MBITr98ovrZu0oAN0g_82705%20(1).pdf)

18. 2023. Report on the state of the Digital Decade. URL: file:///C:/Users/LNV/Downloads/Report20230929_Ai1lrJlev2WpY8hu8FDXtCIDfk_98641.pdf

19. EU and international partners put forward a Declaration for the Future of the Internet. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2695

20. Bradford A. The Brussels Effect. How the European Union Rules the World. *Columbia Law School*. Faculty Publications. New York : Oxford University Press, 2020. 232 p. URL: <https://scholarship.law.columbia.edu/books/232/>

Information about the authors:

Bocharova Natalia Vasilivna,

Doctor of Legal Sciences,

Professor of the Department of Law

Alfred Nobel University

18, Sicheslavskya embankment, Dnipro, 49100, Ukraine